

Nav jāsež slēpņos

Tiešraides no putnu ligzdām sniedz unikālas liecības

Latvijas Dabas fonds uzstādījis tiešraides kameras pie melnā stārķa un jūras ērgļa ligzdām, tādējādi ļaujot katram, kam ir dators un interneta pieslēgums, vērot ligzdās notiekošo. Iespējams, ka pārraide šogad tiks sākta no vēl divām tiešraides kamerām, kas uzliktas pie vistu vanaga un zivjērgļa ligzdām.

Var rādīt visai pasaulei

Melno stārķu ligzda, pie kuras uzstādīta tiešraides kamera, atrodas Zemgalē (starp Jaunjelgavu, Jēkabpili un Ērbergi) nelielas upītes krastā augošā vecā ozolā. Savukārt jūras ērgļa ligzda – Kurzemē, Durbes novadā. Šo ligzdu putni sāka būvēt tikai šogad vecas egles galotnē, ko savulaik nolauzīs vējš vai sniegs.

Tiešraides kameras pie putnu ligzdām ļauj veikt unikālus novērojumus. Šīs kameras dod pētniekiem un putnu vērotājiem ieskatu réto putnu dzīvē, par kuru mēs zinām samērā maz.

Retie putni, tādi kā melnais stārķis, jūras ērglis, parasti ir ļoti jutīgi pret cilvēka klātbūtni ligzdošanas sezonas laikā. Tas nozīmē – ja kādam pētniekam bija interese par to, kā tiek baroti mazuļi, kāda barība tiek nestā uz ligzdu, kādas ir putnu savstarpējās attiecības perēšanas un mazuļu barošanas laikā, viņam vajadzēja sēdēt slēpņos netālu no ligzdas stundām ilgi un, cīnoties ar odiem, tik un tā redzēt tikai fragmentus. "Tagad ar moderno tehnoloģiju palīdzību mēs šīs slēptās ainas varam rādīt nepārtraukti un faktiski visai pasaulei," stāsta ornitologs, Latvijas Dabas fonda padomes priekšsēdētājs Jānis Ūze. Novērojot putnu ligzdas, var iegūt ne tikai zinātniski nozīmīgu informāciju, piemēram, par barības sastāvu, bet vienlaikus arī izglītēt sabiedrību par dabas vērtībām, tādējādi radot atbalstu putnu aizsardzībai. "Cilvēku tūkstoši, kas vēro putnus, tagad ļoti labi zina, ko nozīmē traucējums ligzdas apkārtnē laikā, kad putni sež uz olām. Piemēram, pērn netālu no jūras ērgļa ligzdas, pie kuras bija uzstādīta tiešraides kamera, garām gāja makšķernieki, un pieaugušie putni tika iztraucēti. Mātīte atgriezās tikai nākamajā dienā, labi, ka tēviņš atgriezās agrāk. Tās bija piecas bīstamas stundas bez pieaugušo putnu klātbūtnes, kas maziem čāļiem varēja būt liktenīgas."

Šobrīd Latvijā ligzdo apmēram 100 – 120 jūras ērgļu pāri, no tiem ornitologi apzinājuši 80 ligzdas. Zivjērgļiem un melnajiem stārķiem populācija ir lielāka – aptuveni 200 pāri (zivjērgļiem tā palielinās, bet melnajiem stārķiem samazinās).

Latvijas putnu dzīve vērojama internetā – <http://dabasdati.lv/lv/kameras2015>.

Emocijas interneta forumos

"Mēs visi laikam jūtamies kā tēvi, kas stāv aiz

EKRĀNŠAVIŅŠ NO DABASDATI.LV

Pilnīgi precīzas informācijas par melno stārķu olu perēšanas ilgumu ir ļoti maz. Ja perēšanu neietekmēs kādi ļoti nelabvēlīgi laika apstākļi, pirmajam stārķēnam vajadzētu šķīlīties 9. maijā, prognozē putnu vērotāji.

Jūras ērgļu ligzda Durbē. Mazuļa pirmās brokastis. Ērgļu paps pēdējās gaidīšanas dienās ligzdā izveidoja "pieliekamo", kur jau vairākas dienas pastāvējušai lidaiņai pievienoja vēl vienu.

dzemdību zāles durvīm un mokoši gaida," tā kāda putnu vērotāja aizvakar ierakstījusi dabas draugu forumā, raksturojot uztraukumu, kas pārņēma putnu vērotājus, kuri seko līdz jūras ērgļu Durbes un Roberta dzīvei. Martā jūras ērgļu ligzdā dažas minūtes saimniekoja vārna, kas paguva izēst vienu olu un, kā tobrīd likās, apskādēt otru. Trīs dienas vēlāk neizprotamu iemeslu dēļ ērgļi bija pameuši atlikušo olu vienu pašu aukstā laikā uz aptuveni vienu stundu. Neviens vairs neticēja, ka putniem izdosies šogad ko izperēt.

Taču kārtējo reizi pierādījās, ka daba tomēr ir gudrāka nekā cilvēks. Ērgļi neļāsa pesimistiskās prognozes internetā, bet cītīgi uzmaiņām sēdēja ligzdā, grozīja olu, līdz šonedēļ tajā parādījās caurums, kas pamazām kļuva lielāks.

"Tiešām čiepst! Vienkārši neticami pēc visa, ko tā oliņa pārcietusi!", "Tas tiešām ir brīnums! Dzīvības brīnums!" Interneta putnu vērotāji sāka kaislīgu diskusiju, vai tiešām dzirdama

mazā putnēna čiepstēšana no olas. Toties jau vakar katrs, kas savā datorā uzmana ērgļu ligzdu, varēja vērot putnēna pirmās brokastis.

Kā rodas jauna dzīvība, vērojams arī melno stārķu Ozola un Zīles ligzdā, kur jau izdētas četras olas. Uz kāda komentētāja izteikto cerību, ka drīz būs piektā, cita vērotāja atbild: "Nevajag piekto, būs grūti izbarot. Esmu redzējusi, ka melnie stārķi "liekos bērņus" dzīvus izzīvdzina pāri malai, ja jūt, ka neizbaros. Laikam no sugas izdzīvošanas viedokļa ir pareizi izbarot trīs stiprus, nevis piecus vārguļus, bet mums, cilvēkiem, grūti to tā uztvert. Visiem žēl, asaras birst." Putnu vērotāji forumā ar patiesu sajūsmu komentē melno stārķu pāra savstarpējās attiecības – spalvu buzināšanu, sasveicināšanos pēc prombūtnes, katru olas pagrozišanu.

Portālā dabasdati.lv lasāms arī ornitologa Māra Strazda raksts, kurā plašāk apraksta melno stārķu ligzda notiekošo un gaidāmo, secinot, ka viss notiek "kā pēc notīm". "Sākot perēšanu

"pa istam", apmēram mēnesi kamerā redzamā aina var būt visai neinteresanta, jo neko daudz vairāk kā vienu gulošu putnu, kas apmēram reizi stundā pieceļas izstāpīt kājas un apgrozīt olas, redzēt neizdosies. Viens putns bez nomainīšanas ligzdā var gulēt no pāris līdz 14 stundām (iespējams, pat ilgāk), un partneru nomaina var notikt burtiski pāris sekunžu laikā," vērotājus informē M. Strazds.

Kameras palīdz labāk izprast

Kameras pie putnu ligzdām palīdz arī praktiskā sugu aizsardzībā: "Tās mums palīdz labāk izprast sugu uzvedības nianšes un atrast risinājumus, kādā veidā nodrošināt apdraudēto putnu aizsardzību," uzskata Jānis Ūze.

Latvijas Dabas fonds tiešraides interneta kameras pie zivjērgļa un jūras ērgļa, kā arī melnā stārķa ligzdām izvieto jau ceturto gadu. Iepriekšējos gados kamerās redzētais ir rosinājis veikt izmaiņas normatīvos aktos.

Tā divus gadus tiešraides kamera bija izvietota pie zivjērgļa ligzdas Skrunčas apkārtnē, kur ligzdas aizsardzībai bija izveidots mikroliegums. Ārpus mikrolieguma tika veikta jaunaudzes kopšana un ligzdas vērotāji savām acīm varēja pārliecināties, ka zivju ērgļu mātīte uzvedas ļoti nervozi, lec nost no ligzdas, un bija pamāts domāt, ka ligzda varētu tikt pamesta. "Mēs sazinājāmies ar meža apsaimniekotāju un vienojāmies, ka viņi darbību tajā brīdī pārtrauc. Vienlaikus bija skaidrs, ka mikroliegums esošajā izmērā nevar nodrošināt putnu aizsardzību,

Pērn Latvijas zivjērgļu ligzdā notiekošajam sekoja līdzīgi gandrīz pusmiljons ļaužu visā pasaulē.

tāpēc panācām izmaiņas noteikumos par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, nosakot zivjērgļa aizsardzībai lielāku buferzonu. Zona, kurā ligzdošanas laikā jāievēro klusums, šobrīd ir atbilstoša sugas prasībām – līdz 100 ha platībā," stāsta ornitologs.

Šogad pārsniegs pusmiljonu

Ja datu pārraides kvalitāte ir laba un tiešraides kamera uzstādīta pareizi, ļaujot ļoti novērot ligzdā notiekošo, tās ir ļoti populāras. Pērn zivjērgļu ligzdā notiekošajam sekoja līdzīgi gandrīz pusmiljons ļaužu visā pasaulē. "Latvijā pagaidām putnu vērotāju skaits ir samērā mazs, lielākā daļa skatītāju ir no Vācijas, Somijas, Zviedrijas un citām Eiropas valstīm. Pērn Latvijā putnus vēroja apmēram desmit tūkstoši interneta lietotāju," atzīst Jānis Ūze. Daudziem ārvalstu putnu vērotājiem tiešraidēs redzētais ir pirmā saskare ar Latviju, un forumos viņi neslēpj sajūsmu par mūsu dabas vērtībām. "Es esmu pārliecināts, ka būs cilvēki, kas tieši tādēļ atbrauks uz Latviju kā tūristi."

Šogad vērotāju skaits varētu būt lielāks, jo izdevies nodrošināt augstu pārraides kvalitāti un arī notikumi ligzdās ir interesanti. Notikumiem jūras ērgļu ligzdā īpaši rūpīgi seko līdzīgi Igaunijas putnu vērotāji, jo mātīte ir grēdzenota Igaunijā. Ērgļu pāra tēviņa izcelsme nav zināma, jo putns nav gredzenots. Arī abi melnie stārķi nav gredzenoti.

J. Ūze atklāj, ka jaunos putnus ir plānots gredzenot – jūras ērgļa mazuļi maijā beigās vai jūnija sākumā, savukārt melnajiem stārķiem mazuļu gredzenošana varētu notikt pēc Jāņiem. Pieaugušus šo sugu putnus ornitologi gredzeno tikai retos izņēmuma gadījumos.

Putnu dzīve ar tiešraides kamerām netiek traucēta. Tās uzliktas pirms ligzdošanas sezonas sākuma. Pie jūras ērgļa ligzdas kamera uzliktā jau janvāra nogalē – laikā, kad ligzdas būvēšana bija tikko sākusies, tā ļaujot vērot jaunas ligzdas būvēšanas procesu. Videokamera ir ļoti maza, rūpīgi noslēpta zaros, blakus arī mikrofons, kas šogad nodrošina izcilu skaņas kvalitāti un ļauj baudīt netālā strauta urdzēšanu, putnu dziesmas, vējā šalkojošu mežu. Šī sistēma ir autonoma, akumulatorus baro saules baterijas.

Translācijas nodrošināšana nav vienkārša, tajā iesaistīti Latvijas labākie spēki. Šogad datu pārraidi 4G tīklā nodrošina "Latvijas Mobilais telefons", savukārt rūterus (datu pārraides ierīces) uzbūvējis uzņēmums "Mikrotik". Datu pārraide notiek no "EENet" servera Igaunijā. Finansiāli kameru uzstādīšanu atbalsta SIA "LatRosTrans". Šogad kopējais budžets četru ligzdu novērošanai ir apmēram desmit tūkstoši eiro.